

III Dolnośląska Konferencja Naukowo-Metodyczna
„Nauczyciel z pasją – szansą edukacji?”

Sesja problemowa

„Szkolny doradca zawodowy – pierwsze doświadczenia
Edukacja pro jakościowa w szkole”

10 października 2004

Organizatorzy:

Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego
Wydział Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia
Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie

Komitet Programowo-Organizacyjny:

Iwona Chmaj, Lilla Jaroń, Andrzej Krajna, Zofia Kuklińska, Marcin Mróz
Anetta Pereświat-Soltan – *przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego*
Krystyna Sujak-Lesz – *przewodnicząca Komitetu Programowego*
Julia Woroniecka

Program Sesji

- 8.00 – 17.00 Sesja plakatowa
- 9.00 – 11.00 *Otwarcie konferencji:*
Wystąpienia zaproszonych Gości
Wykład inauguracyjny
Być nauczycielem... Rozwój zawodowy nauczyciela: szanse i wyzwania
– prof. dr hab. Anna Brzezińska, UAM
- 11.30 – 12.30 Sesja plenarna (*prowadzenie: dr Krystyna Sujak-Lesz*)
System doradztwa zawodowego we Wrocławiu
– Lilla Jaroń, Wydział Oświaty Urzędu Miejskiego Wrocławia
Ogólnopolski System Informacji Edukacyjno-Zawodowej
– Małgorzata Jeżewska-Maicka, Centrum Informacji Zawodowej
w Wałbrzychu
Nowe wymagania stawiane współczesnemu doradztwu zawodowemu
– dr inż. Teresa Kupczyk, Centrum Kształcenia Ustawicznego PWr.
- 12.45 – 15.40 **Sesja panelowa**
Praca w grupach problemowych:
A. Mój uczeń wybiera przyszły zawód (I)
B. Mój uczeń wybiera przyszły zawód (II)
C. Szkolne Ośrodki Kariery
D. Edukacja pro jakościowa w szkole
- 15.40 – 16.30 Sesja plenarna (*prowadzenie: Lilla Jaroń*)
Rola doradcy zawodowego we wprowadzaniu ucznia na rynek pracy
– dr Anetta Pereświat-Soltan, UWwr.
Omówienie efektów pracy grup problemowych
Podsumowanie sesji plakatowej
Zakończenie konferencji

Poniżej przedstawimy omówienia przebiegu pracy w grupach problemowych oraz relację z sesji posterowej.

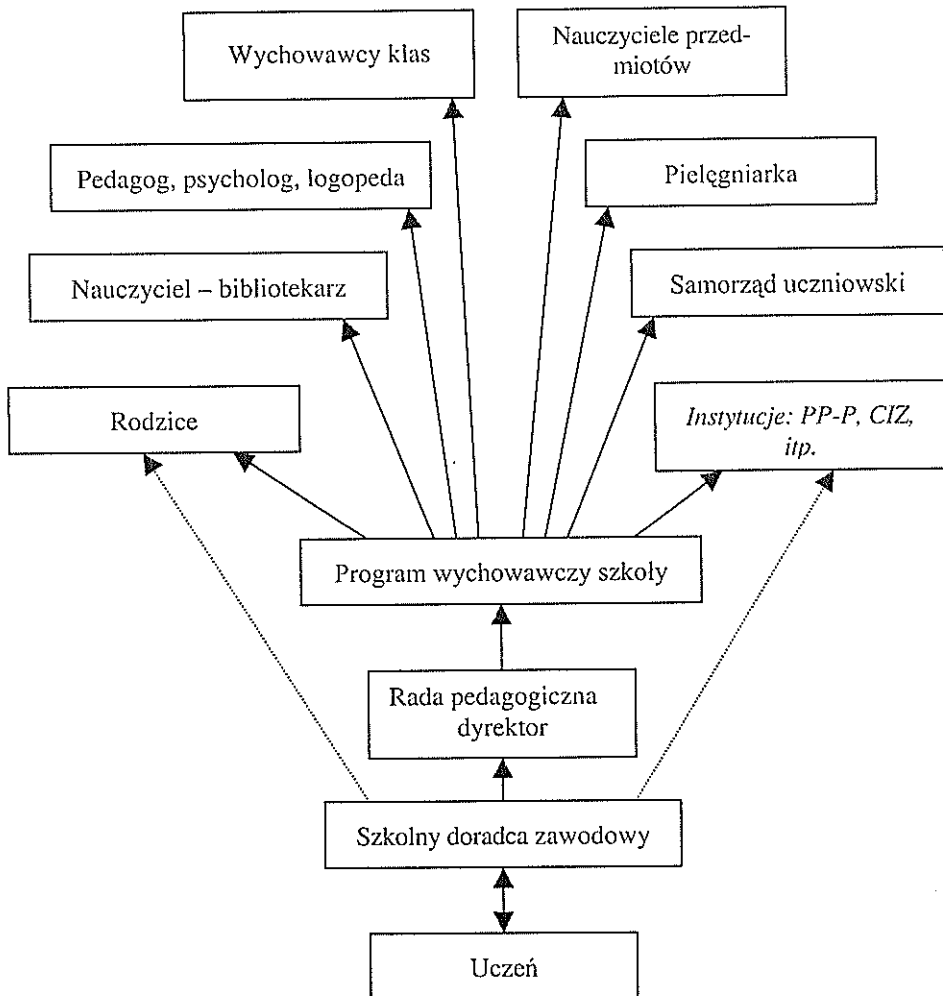
I. Tworzenie i działalność wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego

Julia Woroniecka

W pierwszej grupie panelowej zajmowaliśmy się tworzeniem i działalnością wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego, w myśl przepisów zawartych w rozporządzeniu MENiS z 7 stycznia 2003 r.

Schemat 1

Tworzenie wewnątrzszkolnego systemu orientacji i doradztwa zawodowego

————— wewnętrzny system orientacji zawodowej
 wewnętrzny system doradztwa zawodo-

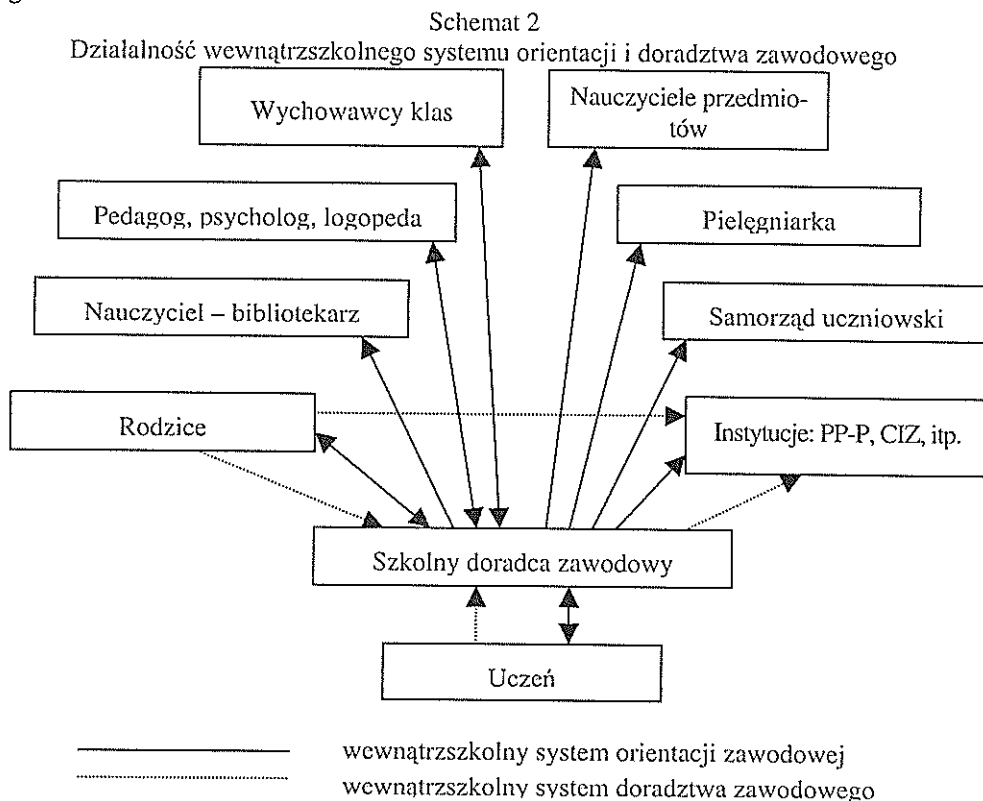
Wewnątrzszkolny system doradztwa poszerzam o orientację zawodową. Uważam, że *orientacja zawodowa* jest to długotrwały, bardzo złożony proces edukacyjny i wychowawczy, obejmujący cały pobyt uczniów w szkole. Wymaga on włączenia się w ten proces wszystkich pracowników pedagogicznych, pielęgniarkę oraz rodziców.

Natomiast *doradztwo zawodowe* jest ostatnim etapem orientacji zawodowej polegające na udzielaniu uczniom w formie indywidualnej lub grupowej, jednorazowej lub wielokrotnej porady zawodowej na różnych etapach nauki szkolnej. Realizowane jest przez szkolnego doradcę zawodowego przy współudziale rodziców, poradni psychologiczno-pedagogicznej, centrum informacji zawodowej itp.

Wioletta Leśniowska przedstawiła interesujący scenariusz rady pedagogicznej, której celem było włączenie się nauczycieli w proces przygotowania uczniów do wyboru zawodu. Dla każdego członka rady pedagogicznej określiła podstawowe zadania.

Zofia Bronowicka i Małgorzata Kwiatkowska przedstawiły program wychowawczy dla gimnazjum. Zawiera on najważniejsze zagadnienia mające wpływ na właściwe przygotowanie uczniów do podjęcia decyzji edukacyjno-zawodowej. Dotyczy on takich problemów, jak: poznawanie siebie i samoocenę, poznawanie szkół, zawodów, rynku pracy, pracy z rodzicami itp.

Odpowiedzialnymi osobami za realizację programu są szkolny doradca zawodowy, pedagog szkolny, wychowawcy klas, nauczyciele przedmiotów jak również pielęgniarka.

Joanna Kowalczyk omawiając program pracy wychowawcy klasy stwierdziła, że częste kontakty wychowawcy ze swoimi wychowankami mogą odegrać ważną rolę w zakresie zachęcania ich do aktywnego poznawania własnych preferencji zawodowych, twórczej pracy nad sobą, oraz podejmowania decyzji zawodowych i edukacyjnych. Dodatkowo Joanna Kowalczyk zwróciła uwagę na aktualnie ważny problem, jakim jest wybór zawodu i dalszego kształcenia młodzieży w szkołach na terenie powiatu popiegeerowski.

Małgorzata Warachim przedstawiła cykl siedmiu zajęć dla uczniów gimnazjum. Jest to propozycja rozszerzenia modułu *Wychowanie do aktywnego udziału w życiu gospodarczym* realizowanego w ramach przedmiotu WOS.

Obejmują one zagadnienia związane z rynkiem pracy i przygotowanie do aktywnego poszukiwania pracy.

Z kolei **Magdalena Gnot** omówiła ciekawe metodyczne propozycje dla nauczycieli gimnazjum uczących chemii, interesująco uzasadniając temat: „*Jeśli nauczyciel przybliży uczniom zawody i specjalności, które wiążą się z nauczaniem przez niego przedmiotem, to może znacznie wzbogacić wiedzę uczniów dotyczącą podejmowania decyzji zawodowej i edukacyjnej*”.

Oprócz opracowanego programu orientacji zawodowej realizowanej na lekcjach chemii, przedstawiła również „Dobór zawodów do haseł programowych”, oraz scenariusz lekcji dla klasy III gimnazjum.

Katarzyna Ginter-Szukowska zwróciła uwagę na bardzo ważny czynnik wyboru zawodu, jakim jest stan zdrowia. Przedstawiła opracowane przez siebie scenariusze wraz z materiałami metodycznymi do indywidualnej rozmowy piekgniarki z uczniem i rodzicem oraz scenariusz grupowego spotkania z rodzicami.

Danuta Szczepanik omówiła współpracę Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej Nr 9 we Wrocławiu ze szkolnymi doradcami zawodowymi. Poradnia planuje:

- zorganizowanie grupy wsparcia dla szkolnych doradców zawodowych,
- zajęcia pokazowe pracy z młodzieżą, nauczycielami, rodzicami,

A w ramach doradztwa zawodowego: badania diagnostyczne testami psychologicznymi i pedagogicznymi, poradnictwo indywidualne szczególnie osób chorych, konsultacje trudnych przypadków.

Na zakończenie pragnę podkreślić, że sesja panelowa spełniła moje oczekiwania, pokazała, że w zakresie orientacji i doradztwa zawodowego jest wiele do zrobienia. W przyszłości należałoby dokładniej opracować system doradztwa zawodowego oraz materiały metodyczne dotyczące orientacji na lekcjach pozostałych przedmiotów.

Uwaga red.: Schematy zamieszczone w powyższej relacji opracowali (pod kierunkiem Julii Woronieckiej) słuchacze studiów podyplomowych „Szkolny doradca zawodowy” prowadzonych w roku akademickim 2003-2004 przez Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego oraz słuchacze studiów podyplomowych „Szkolny doradca zawodowy” prowadzonych przez Wyższą Szkołę Bankową we Wrocławiu.

II. Mój uczeń wybiera zawód. Sylwetka szkolnego doradcy zawodowego

Anetta Pereświat-Soltan

W grupie problemowej pt. „Mój uczeń wybiera przyszły zawód. Sylwetka szkolnego doradcy zawodowego” zaprezentowane zostały cztery wystąpienia przygotowane i zaprezentowane przez słuchaczy studiów „Szkolny doradca zawodowy” organizowanych przez Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Prezentacje powstawały pod opieką merytoryczną Julii Woronieckiej. Panel prowadziła Anetta Pereświat-Soltan z Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Obrady rozpoczęły się od wystąpienia **Urszuli Marszałek**, która przybliżyła „Sylwetkę szkolnego doradcy zawodowego”. Uczestnicy mogli zapoznać się z zadaniami i czynnościami szkolnego doradcy zawodowego, celami, które powinien realizować oraz wymaganiami, jakie stawiane są przed osobami pragnącymi sprawować tę funkcję. Prelegentka zwróciła także uwagę na warsztat pracy, jakim powinien dysponować szkolny doradca zawodowy.

Żywa dyskusja, która rozgorzała po pierwszym wystąpieniu dotyczyła szczególnie szerokiego wachlarza obowiązków i zadań, jakie spoczywają na szkolnym doradcy zawodowym. Omawiano także wysokie wymagania formułowane wobec kandydatów do pełnienia tej funkcji, a dotyczące zarówno wiedzy specjalistycznej, zdolności, umiejętności, jak i predyspozycji psychofizycznych.

Kolejną prezentację pod tytułem „Rola pedagoga szkolnego w wewnątrzszkolnym systemie orientacji i doradztwa zawodowego” przedstawiła **Joanna Mularczyk-Baran**. Przeanalizowała zadania szkolnego doradcy zawodowego pod kątem możliwości współpracy z pedagogiem szkolnym. Prelegentka wskazała na znaczącą rolę pedagoga we wspieraniu działań szkolnego doradcy zawodowego. W dyskusji po wystąpieniu zabierały głos osoby, które posiadają już doświadczenie w takiej współpracy i podkreślały jej wagę zwłaszcza w sytuacjach, gdy doradca zawodowy rozpoczyna działalność w szkole, której uczniów nie zna. Nawiązywano także do wcześniejszego wystąpienia i podkreślano możliwość, a nawet konieczność korzystania z pomocy pedagoga w związku z szerokim zakresem obowiązków spoczywającym na szkolnym doradcy zawodowym.

Problematykę poradnictwa indywidualnego przybliżyła **Maria Górka**. W tym wystąpieniu znalazły się informacje dotyczące koncepcji doradztwa, których wybór decyduje o sposobie funkcjonowania szkolnego doradcy zawodowego w kontakcie z uczniem. Maria Górka wskazała również na obszary, którymi ze szczególną uwagą powinien zajmować się doradca zawodu, by skutecznie pomagać dziecku w konstruowaniu własnej ścieżki kariery edukacyjnej i zawodowej.

Efektom tego wystąpienia była ciekawa dyskusja, w której głównie poruszana była problematyka odpowiedzialności szkolnego doradcy zawodowego za decyzje podejmowane przez uczniów.

Jako ostatnia swoje przemyślenia prezentowała **Ewa Magnowska**. Wystąpienie to dotyczyło współpracy szkolnego doradcy zawodowego z rodzicami. Prelegentka

podkreślała znaczący wpływ rodziców na podejmowanie przez uczniów decyzji edukacyjnych i zawodowych oraz wagę konstruktywnych relacji rodziców z doradcą zawodowym. Uczestnicy panelu mogli także zapoznać się z propozycjami scenariuszy spotkań doradcy zawodowego z rodzicami.

Podczas dyskusji dzielono się własnymi doświadczeniami i problemami zwłaszcza w kontaktach z rodzicami, których dzieci stoją przed podjęciem decyzji dotyczącej ich dalszej kariery edukacyjnej lub zawodowej.

Na podsumowanie obrad pojawiła się refleksja dotycząca roli szkolnego doradcy zawodowego w dzisiejszej zmiennej rzeczywistości. Uczestnicy podkreślili odpowiedzialność, jaka spoczywa na osobie pełniącej tę funkcję w szkole, a także konsekwencje, jakie z tego wynikają: nieodzowne jest wsparcie innych osób w szkole (pedagog, nauczyciele, psycholog), a także instytucji (jak np. Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne). Z odpowiedzialnością spoczywającą na szkolnym doradcy wiąże się także konieczność ciągłego szkolenia się i doskonalenia zawodowego.

III. Istota i osiągnięcia Szkolnych Ośrodków Kariery

Lidia Grubiak

Wstępem rozważań sesji panelowej: Istota i osiągnięcia Szkolnych Ośrodków Kariery, było zapoznanie się z systemem orientacji i doradztwa edukacyjno-zawodowego we Francji, który działa tam od ponad 10 lat. Prezentacji projektu odnośnie tego tematu dokonała dyrektor Gimnazjum Nr 27 we Wrocławiu **A. Rawicz**, która uczestniczyła w lekcjach zawodoznawczych, przeprowadzanych w departamencie la Vienne (Francja). Wizją stworzoną na podstawie zdobytych doświadczeń „zaraziła” pracowników kierowanej przez siebie placówki szkolnej, doprowadzając w efekcie do utworzenia w niej Szok-u. Organizację pracy Szkolnego Ośrodka Kariery w szkole gimnazjalnej przedstawiła **A. Kupczak**. Specyfiką niesienia pomocy doradczej w wyborze dokonywanym przez gimnazjalistów jest odpowiedni sposób oddziaływań. Ukazanie tych metod, stanowiło treść wystąpienia szkolnego doradcy zawodowego **A. Kupczak**. O funkcjonowaniu programu orientacji edukacyjno-zawodowej w Zespole Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych, stanowiącego podwaliny powołanego dopiero w tym roku szkolnym Szok-u, mówiła pedagog **A. Ziemia**. Po kolejnych wystąpieniach szkolnych doradców zawodowych w istniejących 5 SzOK-ach we Wrocławiu oraz powołanego koordynatora naszych działań Międzyszkolnego Ośrodka Wspierania Aktywności Zawodowej przy CKP, nasunęło się przypuszczenie, być może sformułowane na wyrost, iż nasze roczne działania są na etapie kilkuletnich doświadczeń podobnych systemów w krajach Unii. Ponieważ ideą utworzenia Szkolnego Ośrodka Kariery była m.in. potrzeba profesjonalnej pomocy, usytuowanej blisko ucznia, zwiększającej trafność podejmowanych przez adolescenta decyzji edukacyjnych i zawodowych. SzOK przez to gwarantuje systematyczne oddziaływanie na uczniów w ramach planowych działań, realizowanych metodami aktywnymi. SzOK także wspiera uczniów w wyborze i selekcji informacji o możliwościach edukacji i rynku pracy. I to się nam udaje, jak wynika chociażby z dokonanego omówienia **L. Grubiak** wpływu działań Szok-u w Zespole Szkół Nr 25 na świadome planowanie kariery absolwenta. Nato-

miast o specyfice pracy w placówce szkolnej dla dorosłych, opowiedziała **A. Szymańska**, szkolny doradca zawodowy w CKU. Znając cele i zadania Szok-ów w podsumowaniu stwierdziliśmy, iż chcielibyśmy być jednym z wielu podmiotów wewnątrzszkolnych systemów doradczych w każdej szkole, a nie pełnić tej funkcji w sposób nadrzędny. Angażując siebie (doradców) chcemy swoją postawą zaangażować pozostałych członków rad pedagogicznych. Pomocy w tym względzie udzieli zapewne Wrocławskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli. **B. Biernat**, przedstawiciel WCDN, zapoznała wszystkich uczestników tej sesji z ofertą Centrum, poruszającą temat orientacji w dolnośląskich szkołach. Na zakończenie mogliśmy przekonać się, iż problem ten dotyczy również i młodzieży szkolnej na terenach wiejskich. O roli doradcy zawodu przekonywał nas **W. Obraniak**, prowadzący SzOK w Gimnazjum w Lutonii Dolnej.

Dobre funkcjonujących wewnątrzszkolnych systemów orientacji i doradztwa zawodowego, wspartych w realizacji swoich zadań Szokami, jak najwięcej!!!

IV. Edukacja projakościowa w szkole

Barbara Sujak-Cyrul

W trakcie III Dolnośląskiej Konferencji Naukowo-Methodycznej „Nauczyciel z pasją – szansą edukacji”, 10 października 2004 r. w ramach sesji problemowej „Szkolny doradca zawodowy – pierwsze doświadczenia i edukacja projakościowa” pracowała grupa problemowa skupiona wokół tematu „Edukacja projakościowa w szkole”. Temat edukacji projakościowej w szkole to temat nowy, dotychczas nie podejmowany we wcześniejszych edycjach konferencji i ogólnie mało rozpowszechniony w środowisku nauczycielskim oraz, jak się wydaje, nieuwzględniany w kształceniu szkolnych doradców zawodowych przez ośrodki inne niż Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

W pracy grupy problemowej „Edukacja projakościowa w szkole” wykorzystano:

➤ doświadczenia własne Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (CEN) z realizacji bloku zajęć "Przygotowanie do pracy w organizacjach objętych systemami zarządzania: jakością, środowiskiem i bhp", zaproponowanego, zaprojektowanego i poprowadzonego przez dr Barbarę Sujak-Cyrul (adiunkta Politechniki Wrocławskiej i autorkę niniejszej recenzji) w ramach Studiów Podyplomowych "Szkolny Doradca Zawodowy" zorganizowanych przez CEN w 2004 r.; doświadczenia te znalazły odbicie w następujących 3 prezentacjach:

- „*Aktywność szkolnego doradcy zawodowego a przygotowanie do pracy w organizacjach objętych systemami zarządzania: jakością, środowiskiem i bhp*” zaprezentowana przez **Barbarę Sujak-Cyrul**,
- „*Projektowanie lekcji z zakresu edukacji projakościowej w szkole*” zaprezentowana przez autorkę **Annę Zgłobicką**, słuchaczkę Studiów Podyplomowych "Szkolny doradca zawodowy", a opracowana w ramach ww. bloku zajęć z wykorzystaniem 4 konspektów lekcji będących efektem pracy grupy słuchaczy w składzie: Maria Gnot, Joanna Kowalczyk, Urszula Marszałek i Anna Zgłobicka,

- o „*Dokument WSO i analiza jego zgodności z wymaganiami PN-EN ISO 9001:2001*” autorstwa Elżbiety Pater, Barbary Tuły i Jacka Dziedzica, opracowana przez słuchaczy Studiów Podyplomowych „Szkolny doradca zawodowy” w ramach ww. bloku zajęć i zaprezentowana wspólnie przez **Barbarę Tułę i Marka Dziedzica**,
- doświadczenia Pracowni Systemów Jakości Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego (LCDNiKP) w zakresie praktyki edukacji projakościowej, przedstawione na zaproszenie organizatorów konferencji w prezentacji autorstwa przedstawicielki tejże pracowni, **Doroty Zielińskiej**,
- doświadczenia Europejskiego Gimnazjum Informatyczno-Językowego „SIG-MA” we Wrocławiu w zakresie budowania i funkcjonowania szkoły z certyfikatem systemu jakości, przedstawione na zaproszenie organizatorów konferencji w prezentacji autorstwa nauczycielki tego gimnazjum, **Danuty Sobkowiak**.

Prezentacja **Barbary Sujak-Cyruł**¹ zarysowała istotne trendy rynku pracy w Polsce i UE, związane z rosnącym zapotrzebowaniem na pracowników przygotowanych do pracy w organizacjach posiadających wdrożone systemy zarządzania jakością (SZJ), a także systemy zarządzania ochroną środowiska (SZŚ) i/lub systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy (SZBHP). Jednym z objawów tego trendu jest zaobserwowany przez autorkę wzrost ilości ogłoszeń o pracy wymagającej tego typu przygotowania w poniedziałkowych dodatkach Gazety Wyborczej, Gazeta PRACA, od średnio 5 takich ogłoszeń na jesieni 2003r, do średnio 18-20 takich ogłoszeń we wrześniu i październiku 2004r. Prezentacja uświadomiła uczestnikom panelu, że zrozumienie treści tych ogłoszeń oraz sprecyzowanie ogólnie wymaganych umiejętności zawodowych w tym względzie w różnego typu organizacjach objętych systemami (bo systemy wdrażają tak różnorodne organizacje jak przedsiębiorstwa produkcyjne i usługowe, urzędy, szpitale, komendy policji, biblioteki, spółdzielnie mieszkaniowe itd.) wymaga znajomości podstawowych zasad, narzędzi i specyficznego języka ww. systemów zarządzania, a zwłaszcza systemów zarządzania jakością zgodnych z normą PN-EN ISO 9001:2001² (identyczną z międzynarodową normą ISO 9001:2000) jako systemów najpowszechniej stosowanych. Tymczasem nauczyciele z reguły nie posiadają takiej wiedzy – np. w opinii słuchaczy studiów podyplomowych „Szkolny doradca zawodowy”, zebranej przez autorkę badaniem ankietowym na początku bloku zajęć *Przygotowanie do pracy w organizacjach objętych systemami ...*, ocena ich znajomości tematyki systemów zarządzania z reguły oscylowała pomiędzy oceną „0-nigdy o tym nie słyszałem”, a oceną „1-słyszałem, ale nie wiem, co to znaczy”, tylko sporadycznie osiągając wyższą ocenę „2-ogólnie orientuję się w temacie” w skali ocen od 0 do 5. Stąd wydaje

¹ Sujak-Cyruł B., *Aktywność szkolnego doradcy zawodowego a przygotowanie do pracy w organizacjach objętych systemami zarządzania: jakością, środowiskiem i bhp*, s. 43 i nast. w niniejszym wydaniu.

² PN-EN ISO 9001:2001 Systemy zarządzania jakością. Wymagania, PKN, Warszawa 2001 (ISO 9001:2000 idt).

się niezbędnym uwzględnienie tematyki systemów zarządzania w kształceniu szkolnych doradców zawodowych, tak jak to np. zrobiono w CEN.

Następnie, wychodząc od podstawowych koncepcji systemów zarządzania, autorka omówiła założone cele i uzyskane wyniki realizacji bloku zajęć *Przygotowanie do pracy w organizacjach objętych systemami zarządzania: jakością, środowiskiem i bhp* w ramach studiów podyplomowych „Szkolny doradca zawodowy zorganizowanych przez CEN w 2004 r. Najważniejsze wymierne rezultaty to:

- Przyrost wiedzy słuchaczy – po zakończeniu bloku ocena własna słuchaczy ich znajomości tematyki systemów zarządzania w skali ocen od 0 do 5 wyraźnie wzrosła, z reguły oscylując pomiędzy oceną „2 - ogólnie orientuję się w temacie” a oceną „3 - mogę ogólnie rozmawiać na ten temat”, w przypadku paru słuchaczy osiągając nawet ocenę „4 - mogę swobodnie rozmawiać na ten temat”,
- Wypracowanie zakresu wiadomości / umiejętności, jakie powinien posiadać uczeń by być przygotowanym ogólnie do pracy w organizacjach objętych systemami zarządzania SZJ, SZŚ, SZBHP,
- Opracowanie przez słuchaczy (grupowo lub indywidualnie) 8 różnorodnych projektów dotyczących szeroko rozumianej edukacji pro jakościowej w szkole, z których najlepsze zaprezentowano na omawianej sesji panelowej (2 projekty) lub towarzyszącej jej sesji plakatowej (4 projekty); zgodnie z założeniami projekty te powinny zostać wykorzystane w szkołach.

Na zakończenie autorka stwierdziła, że **opanowanie przez szkolnego doradcę zawodowego podstaw wiedzy o ww. systemach zarządzania oraz opanowanie praktycznej umiejętności doboru, opracowania i oceny materiałów dotyczących aspektów pracy w organizacjach objętych tymi systemami pod kątem możliwości ich bezpośredniego wykorzystania w działalności informacyjnej, doradczej i aktywizującej ucznia jest krokiem ku zapewnieniu uczniom uniwersalnych kompetencji i kwalifikacji, potrzebnych do lepszego odnalezienia się na europejskim i polskim rynku pracy.** To ostatnie zdanie należy uznać za główne przesłanie omawianej prezentacji.

Rysującą się konieczność powszechnego przygotowywania uczniów do pracy w organizacjach posiadających wdrożone systemy zarządzania jakością (SZJ), a także systemy zarządzania środowiskiem (SZŚ) i/lub systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy (SZBHP), rodzi potrzebę prowadzenia w szkołach edukacji ukierunkowanej na wyżej wymienione systemy zarządzania, a zwłaszcza potrzebę edukacji pro jakościowej. Pozostaje otwartym pytanie kiedy, na jakim etapie kształcenia, w jakim zakresie i w jaki sposób wdrażać edukację pro jakościową. Interesującym głosem w dyskusji na ten temat była prezentacja **Doroty Zielińskiej**³. Autorka ciekawie zaprezentowała dorobek, doświadczenia i przemyślenia ŁCDNiKP związane z edukacją pro jakościową w regionie Łodzi

³ Zielińska D., *Edukacja pro jakościowa uczniów – doświadczenia Pracowni Systemów Jakości Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego*, s.71-78 w niniejszym wydaniu.

na tle potrzeb konkurencyjnej gospodarki. Podkreśliła, że ze względu na nietypową i trudną tematykę, jaką są zagadnienia z dziedziny jakości oraz różny poziom dojrzałości uczniów, szkolną edukację projakościową należy wdrażać, przeprowadzać i nieustannie doskonalić w dwóch etapach, mogących trwać nawet po parę lat:

- o pierwszy etap powinien obejmować szkoły ponadgimnazjalne wszystkich typów i być jak najszybciej wprowadzony powszechnie.
- o w drugim etapie tego typu edukacją powinny zostać objęte wszystkie szkoły gimnazjalne.

Zdaniem autorki, obecnie edukacja projakościowa jest prowadzona tylko w nielicznych szkołach ponadgimnazjalnych, w niewielkim zakresie i na wybranych przedmiotach, głównie zawodowych. Autorka przedstawiła wybrany kanon zagadnień związanych z jakością, z którym powinni zostać zapoznani uczniowie, oraz dwa sposoby prowadzenia edukacji projakościowej w szkołach ponadgimnazjalnych: wg projektu ścieżki „Edukacja projakościowa” lub wg opracowanego programu fakultatywnego wyodrębnionego bloku zajęć „Podstawy wiedzy o jakości”. Wychodząc z założenia, że edukacja na temat jakości powinna być prowadzona również podczas zajęć pozalekcyjnych, autorka omówiła możliwości i przykłady realizacji tego typu zajęć w łódzkich szkołach oraz w ŁCDNiKP. Ze szczególnym zainteresowaniem zebranych spotkała się informacja o działalności szkolnych kół jakości, w ramach których uczniowie m.in. biorą udział w rozwiązywaniu rzeczywistych problemów szkoły stosując w praktyce narzędzia i metody doskonalenia jakości. Do innych zaproponowanych uczniom ciekawych form zajęć pozalekcyjnych propagujących edukację projakościową należy możliwość udziału uczniów w Turniejach Jakości, cyklicznie ogłaszanych przez ŁCDNiKP. Podsumowując, za główny przekaz prezentacji Pani Doroty Zielińskiej autorka recenzji uznała fakt, że **istnieją przykłady dobrych praktyk w zakresie prowadzenia edukacji projakościowej w ramach lekcji i zajęć pozalekcyjnych na poziomie szkół ponadgimnazjalnych, brak natomiast spójności w zakresie treści programowych i działań służących powszechnemu wdrażaniu tej edukacji w szkołach ponadgimnazjalnych i gimnazjach.**

Szerokie wprowadzanie edukacji projakościowej do szkół wymaga opracowania – przez metodyków, nauczycieli i/lub inne osoby o wiedzy nt. jakości i systemów zarządzania jakością – odpowiednich pomocy metodycznych i dydaktycznych oraz konspektów lekcji zawierających treści projakościowe.

Naprzeciw tym ostatnim zagadnieniom wyszła prezentacja **Anny Zglobickiej**⁴, która przybliżyła uczestnikom sesji zagadnienia zdobywania wiedzy projakościowej oraz projektowania modułu projakościowego i lekcji z zakresu edukacji projakościowej przez grupę słuchaczek pierwszej edycji Studiów Podyplomowych "Szkolny doradca zawodowy" zorganizowanych przez CEN UW. Autorka przypomniała ewo-

⁴ Zglobicka A., *Projektowanie lekcji z zakresu edukacji projakościowej w szkole*, s. 233-240 w niniejszym wydaniu, wykorzystane w pracy konspekty lekcji opracował zespół w składzie: Gnot M., Kowalczyk J., Marszałek U., Zglobicka A.

lucję nastawienia słuchaczy do wiadomości o systemach zarządzania jakością od pytania „po co doradcy zawodowemu taka wiedza?” do opowiedzenia się za potrzebą wprowadzenia edukacji projakościowej do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Następnie przedstawiła przyjęty z myślą o szkole gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej program dla modułu zajęć „Systemy Zarządzania Jakością” (oparty o założenia wypracowane w ramach zajęć całej grupy) oraz związane z nim cztery przykładowe konspekty lekcji, przeznaczone do realizacji w technikum budowlanym i będące efektem pracy zespołu słuchaczy w składzie: Maria Gnot, Joanna Kowalczyk, Urszula Marszałek i Anna Zgłobicka. Tematy ciekawie zaprojektowanych lekcji to: normy zarządzania jakością, łańcuch dostaw według normy ISO 9001, ciągłe doskonalenie i nadzór nad dokumentami. Na zakończenie autorka podała przykład wcześniej nieprzewidzianego praktycznego wykorzystania ww. konspektów lekcji. Opracowując z grupą nauczycieli swojej szkoły (ZSP Nr 1 w Strzelinie) program dotyczący modernizacji oferty edukacyjnej w ramach konkursu o grant ze środków UE – Promocja Zatrudnienia – Rozwój Zasobów Ludzkich Województwo Dolnośląskie, postanowiła wykorzystać w praktyce omówione projekty lekcji, umieszczając w jednym z celów bezpośrednich programu przygotowywanego do konkursu, punkt: zapoznanie ucznia z normami jakości w Polsce i krajach UE. Z uznaniem uczestników sesji spotkała się informacja, że po rozstrzygnięciu konkursu w czerwcu 2004 r. jej szkoła znalazła się wśród 8 nagrodzonych szkół Dolnego Śląska. To budujący przykład jak **nauczyciele świadomi znaczenia edukacji projakościowej uczniów i zainteresowani jej wprowadzaniem do szkół, potrafią nie tylko samodzielnie opracować konspekty interesujących lekcji z tego zakresu czy twórczo wykorzystać dostępne im materiały dotyczące zarządzania jakością, ale także z sukcesem włączyć się w pozyskiwanie funduszy europejskich na edukację projakościową w swojej szkole.**

W dyskusji uczestników sesji problemowej nie mogło zabraknąć próby odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim stopniu posiadanie przez szkołę wdrożonego i certyfikowanego systemu zarządzania jakością, zgodnego z normą ISO 9001, wpływa na funkcjonowanie szkoły oraz na zakres i skuteczność edukacji projakościowej uczniów. Wiodący głos w dyskusji na ten temat przypadł prezentacji **Danuty Sobkowiak**⁵, która przybliżyła uczestnikom sesji praktyczne doświadczenia szkoły w zakresie dochodzenia do certyfikowanego systemu jakości na przykładzie Zespołu Szkół SIGMA we Wrocławiu. Autorka wychodząc od fundamentalnego stwierdzenia, że w naszym wieku „**jakością szkoły zainteresowani są zarówno uczniowie, nauczyciele, rodzice jak i cała społeczność lokalna**”, omówiła pokrótce historię normalizacji systemów jakości oraz przytoczyła znaczenia pojęć związanych z jakością, by skupić się na zdefiniowaniu: klientów szkoły, procesów realizowanych w szkole (a dość trudnych do wyodrębnienia), szeroko rozumianej jakości szkoły, idei ciągłego doskonalenia oraz

⁵ Sobkowiak D., *ISO w oświacie – aspekty praktyczne. Z doświadczeń Europejskiego Gimnazjum informatyczno-Językowego SIGMA posiadającego certyfikat zgodności systemu jakości z ISO 9001*, s. 79 i nast. w niniejszym wydaniu.

auditów jako narzędzia rozwoju szkoły (pozwalającego na wychwycenie i wyeliminowanie jej słabych punktów).

Zdaniem autorki zbudowanie, wdrożenie i certyfikowanie w szkole systemu zarządzania jakością zgodnego z normą ISO 9001 nie jest rewolucją, ale też nie jest sprawą prostą – wymaga dużo pracy, przygotowań, otwartości szkoły na zmiany, zaangażowania całego zespołu pracowniczego oraz olbrzymiej determinacji kierownictwa szkoły w tym względzie. Jednak korzyści, jakie z wdrożenia systemu odnosi szkoła jako organizacja oraz jej uczniowie i pracownicy, są ogromne. Do nich autorka zaliczyła:

- wymierne korzyści, które odnosi szkoła:
 - sprawniejszy system organizacyjny i lepszy obieg informacji w szkole,
 - jasny podział kompetencji pracowników,
 - podniesienie prestiżu szkoły i osiągnięcie lepszej pozycji wśród konkurujących szkół,
 - obniżenie wewnętrznych kosztów złej jakości,
 - znaczenie marketingowe informacji o posiadanym systemie jakości,
 - zmiana kontaktów między organizacjami (model szkoły otwartej),
 - autentyczne zaangażowanie pracowników w rozwój swojego miejsca pracy.
- wymierne korzyści, które odnoszą sami uczniowie:
 - nieustanna poprawa przebiegu procesu kształcenia i jego wyników,
 - zwiększenie skuteczności działań zapobiegających niepowodzeniom uczniów,
 - wzrost zaufania do szkoły i poczucie bezpieczeństwa uczniów,
 - poszerzenie oferty edukacyjnej, opiekuńczej i wychowawczej nastawionej na klienta.
- wymierne korzyści, które odnoszą pracownicy szkoły:
 - poczucie bezpieczeństwa miejsca-stanowiska pracy, wyeliminowanie atmosfery strachu i niepewności,
 - lepsze warunki pracy,
 - udział w cyklicznie prowadzonych szkoleniach
 - wzrost znaczenia doskonalenia się,

Za najważniejszą zmianę, związaną z wprowadzeniem systemu jakości do szkoły, autorka prezentacji uznała zmodyfikowanie systemu oceniania. Nauczyciele SIGMY odeszli od typowego i mocno stresującego oceniania ucznia w porównaniu z innymi uczniami, starając się oceniać go w kategoriach jakości tj. w odniesieniu do jego własnego rozwoju. Uczeń jest informowany o mocnych i słabych stronach ujawniających się w danym momencie w jego pracy, wraz z przesłaniem, że to, co jest jego słabą stroną w danej chwili, w przyszłości może być jego mocną stroną, ponieważ już wie gdzie ma się doskonalić i że jest to jego szansa na dalszy rozwój. To stwierdzenie zilustrowano przykładem pracy nad wypracowaniem z języka polskiego – wypracowanie początkowo ocenione

na niedostateczny nie jest pisane od nowa, ale jest poprawiane przez ucznia do momentu, aż nauczyciel stwierdzi, że jest już dobre. Przy takim ocenianiu początkowa ocena niedostateczna nie jest klęską i porażką ucznia, ale wzbudza chęć do doskonalenia. Podejście systemowe do zagadnień jakości w szkole zawoocowało także interesującym programem "Nauka i praca w Unii Europejskiej" oraz obiecującą zmianą podejścia do zajęć pozalekcyjnych w zgodzie z duchem gospodarki rynkowej, z wykorzystaniem prawa podaży i popytu. W miejsce całorocznych zajęć typu kółko, które pomimo ciekawej tematyki często w trakcie roku po pewnym czasie były rozwiązywane ze względu na zmniejszenie się frekwencji, nauczyciele wprowadzili tematyczne formy krótkie, obejmujące po parę spotkań, które są poprzedzane kampanią reklamową wśród uczniów i zapisami odzwierciedlającymi zainteresowanie zajęciami oraz kończą się certyfikatami poświadczającymi znajomość zrealizowanego programu. Podsumowując, interesująca prezentacja Danuty Sobkowiak potwierdziła tezę, że **poprzez naukę w środowisku szkoły posiadającej wdrożony i utrzymywany/ certyfikowany system jakości zgodny z ISO 9001: 2000 można osiągnąć pozytywne wzmocnienie edukacji projakościowej uczniów. Nie ma bowiem lepszych projakościowych lekcji poglądowych niż bezpośrednio uczestniczenie w życiu organizacji stosującej z sukcesem zasady systemu jakości w praktyce.** Każda szkoła zgodnie z przepisami oświatowymi obowiązkowo tworzy i stosuje wiele dokumentów normatywnych (np. statut szkoły, wewnętrzny system oceniania, regulaminy) czy dokumentów o charakterze zapisów, potwierdzających zrealizowanie działań i osiągnięte wyniki (np. dzienniki lekcyjne, świadectwa szkolne, protokoły). Część tych dokumentów istotnie odzwierciedla ducha znowelizowanego systemu edukacji i ma istotne znaczenie w badaniu jakości pracy szkoły. **Identyfikacja zakresu zgodności istniejących dokumentów z poszczególnymi wymaganiami normy powinna być pierwszym krokiem szkoły, która podejmie decyzję o zaprojektowaniu, opracowaniu i wdrożeniu własnego systemu zarządzania jakością zgodnego z ISO 9001. Dopiero na tej bazie można podejmować następne kroki, takie jak zdefiniowanie obszarów działania szkoły nie w pełni zgodnych z ISO 9001 i uświadomienie / uzmysłowienie gronu nauczycielskiemu braku w szkole pewnych procesów wymaganych normą – np. przeglądu systemu jakości wykonywanego przez kierownictwo, szerokiego badania i analizowania satysfakcji klientów, prowadzenia audytów wewnętrznych, prowadzenia działań korygujących i zapobiegawczych w zakresie wymaganym normą.**

Naprzeciw potrzebom badania zgodności obowiązujących w szkole dokumentów z wymaganiami ISO 9001 wyszła prezentacja autorstwa **Elżbiety Pater, Barbary Tuły** oraz **Jacka Dziedzica** ⁶, słuchaczy zorganizowanej przez CEN pierwszej edycji Studiów Podyplomowych "Szkolny Doradca Zawodowy". Autorzy zapoznali uczestników sesji z zastosowaną metodologią i wynikami prze-

⁶ Pater E., Tuła B. Dziedzic J., *Dokument WSO i analiza jego zgodności z wymaganiami PN-EN ISO 9001:2001*, s. 259-274 w niniejszym wydaniu.

prowadzonej przez siebie analizy zgodności przykładowego Wewnętrzny Szkolnego Systemu Oceniania (WSO), opracowanego dla Zespołu Szkół Zawodowych Nr 3 w Opolu. Z metodologicznego punktu widzenia należy podkreślić, że:

- o badanie objęło większość wymagań (punktów) normy, ale jednak nie wszystkie,
- o w trakcie analizy wyszukano w dokumencie i systemie WSO te aspekty i działania, o których można śmiało powiedzieć że są zgodne z wymaganiami normy, natomiast nie przeanalizowano dokumentu i systemu WSO pod kątem istnienia niezgodności z normą oraz nie oceniono stopnia zgodności czy niezgodności.

Autorzy poinformowani, że poddany badaniu dokument i system WSO wykazuje wiele aspektów zgodnych z normą ISO 9001 we wszystkich głównych obszarach stosowania wymagań normy - od nadzoru nad dokumentacją poprzez odpowiedzialność i politykę kierownictwa, zarządzanie zasobami ludzkimi i materialnymi, realizację procesu wychowywania i kształcenia z "wynikiem procesu" zdefiniowanym jako oceniony uczeń i absolwent szkoły, aż do pomiarów i analizy prowadzonego procesu i jego wyników oraz do doskonalenia systemu oceniania jako elementu systemu jakości. WSO obowiązkowo uwzględnia także pewne aspekty orientacji na klientów (uczniów i rodziców) i komunikowania się z klientami, w tym pozyskiwania informacji zwrotnej o ich zadowoleniu. W dyskusji uczestnicy sesji doszli do konkluzji, że w każdej szkole wdrażającej system zarządzania jakością wg ISO 9001 istniejący w niej dokument i system WSO, ze względu na zakres objętych nim działań, będzie ważnym elementem systemu zarządzania jakością. Podkreślono, że zdefiniowanie zawartości WSO w przepisach prawnych w sposób już zapewniający jego znaczną zgodność z wymaganiami ISO 9001 istotnie ułatwi dostosowanie istniejącego w szkole dokumentu i systemu WSO do pełnej zgodności z wymaganiami normy w ramach budowanego spójnego systemu zarządzania jakością - najprawdopodobniej wymagać to będzie wprowadzenie niewielu zmian i uzupełnień, zapewniających pełną zgodność WSO z wymaganiami i duchem normy a nie stojących w sprzeczności z przepisami prawnymi. Analiza przeprowadzona na przykładzie wybranego WSO oraz dyskusja prowadzona w kulisach sesji plenarnej potwierdziły, że w warunkach nowego systemu edukacji liczne dokumenty opracowane i stosowane przez szkoły z mocy obowiązującego prawa w dużej części wykazują zgodność z wybranymi wymaganiami normy ISO 9001, ale nadal nie tworzą one w szkole jednolitego systemu zarządzania jakością zgodnego z ISO 9001, bo nie wyczerpują wszystkich aspektów wymaganych od takiego systemu.

Pracy grupy problemowej skupionej wokół tematu „Edukacja pro jakościowa w szkole” w ramach sesji plenarnej towarzyszyła uzupełniająca ją sesja plakatowa. Tu z powszechnym zainteresowaniem spotkały się cztery związane tematycznie prezentacje plakatowe, przedstawiające konspekty lekcji pro jakościowych opracowanych w trakcie bloku zajęć "Przygotowanie do pracy w organizacjach objętych systemami zarządzania: jakością, środowiskiem i bhp" w ramach Studiów Podyplomowych "Szkolny Doradca Zawodowy" zorganizowanych przez CEN:

- **Maria Górską i Małgorzata Warachim**⁷ zaprezentowały konspekt zajęć przeznaczonych dla klasy III gimnazjum, umiejętnie wprowadzających w ciągły dwu godzinny lekcyjny w podstawową tematykę systemów zarządzania jakością, w tym: różne definicje jakości, 8 zasad zarządzania jakością, model systemów zarządzania jakością oparty o podejście procesowe znaczenie jakości wyrobu dla klienta, normy stanowiące podstawę systemów zarządzania jakością oraz środowiskiem i bhp, wyszukiwanie w ogłoszeniach prasowych informacji o zapotrzebowaniu firm na specjalistów ds. jakości,
- **Joanna Mularczyk-Baran**⁸ pokazała starannie opracowany konspekt lekcji opracowanej dla III klasy gimnazjum, zapoznającej uczniów z istotną tematyką powszechnie stosowanego europejskiego znaku CE, jego funkcji związanej z zapewnieniem bezpieczeństwa konsumenta, odniesieniem do ustawy o systemie oceny zgodności oraz związkach znakowania wyrobów znakiem CE przez producenta z posiadaniem przez niego systemu zarządzania jakością zgodnego z ISO 9001,
- **Katarzyna Ginter-Szukowska**⁹ przedstawiła kompletny konspekt lekcji zaplanowanej dla II klasy gimnazjum i mającej na celu zapoznanie uczniów z podstawami, powszechnością i znaczeniem systemu HACCP dla zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego żywności w kontekście wejścia Polski do Unii Europejskiej; konspekt zawiera wszystkie niezbędne podstawowe informacje o systemie HACCP oraz gotowe materiały do przeniesienia na folie w celu bezpośredniego zaprezentowania uczniom za pomocą rzutnika,
- **Małgorzata Kwiatkowska** z Zespołu Szkół Gastronomicznych we Wrocławiu zaprezentowała lakoniczny konspekt dwugodzinnych zajęć na temat systemów zapewniających odpowiednią jakość produktów spożywczych, przeznaczony dla III klasy liceum o profilu usługowo-gospodarczym, w otoczeniu różnorodnych graficznie plakatów uczniowskich będących efektem przeprowadzonych zajęć i obrazujących zrozumienie przez uczniów znaczenia systemu HACCP dla zapewnienia powszechnego bezpieczeństwa zdrowotnego żywności.

Na zakończenie niech mi będzie wolno wyrazić nadzieję w imieniu wszystkich pomysłodawców i organizatorów pracy grupy problemowej skupionej wokół tematu "Edukacja projakościowa w szkole", że przedstawione powyżej owoce tej pracy będą zacznym szerokiej aktywności środowiska akademickiego i nauczycielskiego Dolnego Śląska na rzecz niezbędnej edukacji projakościowej w szkole oraz uwypuklą potrzebę dotąd nie realizowanej powszechnie roli szkoły, a zwłaszcza doradcy zawodowego, w prowadzeniu i organizowaniu edukacji

⁷ Górską M., Warachim M., *Dlaczego systemy zarządzania jakością są ważne? – konspekt zajęć*, s. 241-248 w niniejszym wydaniu.

⁸ Mularczyk-Baran J., *Znak CE w systemie jakości*, s. 249-252 w niniejszym wydaniu

⁹ Ginter-Szukowska K., *Co to jest system HACCP? Konspekt zajęć dla klasy II gimnazjum.*, s. 253-258 w niniejszym wydaniu.

projakościowej w formie zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych, a także zwrócić uwagę na znaczenie wdrażania systemów zarządzania jakością w szkołach różnych szczebli dla osiągnięcia pozytywnego wzmocnienia edukacji projakościowej uczniów. Głęboko wierzę, że edukacja projakościowa jest jednym z niezbędnych ogniw w zapewnieniu uczniom uniwersalnych kompetencji i kwalifikacji, potrzebnych do lepszego odnalezienia się na europejskim i polskim rynku pracy. Zróbmy to także dla siebie, ponieważ jakość naszego życia jest wypadkową jakości wszystkich otaczających nas organizacji oraz ich wyrobów i usług. A jak to powiedział jeden z powszechnie cenionych guru jakości, Japończyk Kaoru Ishikawa, "jakość zaczyna się i kończy na edukacji"¹⁰.

V. Sesja posterowa

Maria Lewicka

Plakaty towarzyszyły sesji problemowej „Szkolny doradca zawodowy – pierwsze doświadczenia. Edukacja projakościowa w szkole”.

Uczestnicy konferencji przygotowali 13 plakatów, które odzwierciedlały i równocześnie wzbogacały tematykę obrad. Wartościowe merytorycznie, przedstawione w różnorodnych formach, przyciągały uwagę uczestników, inspirując ich do dyskusji w kuluarach.

Tematyka sesji plakatowej koncentrowała się wokół dwóch głównych wątków konferencji:

- szeroko rozumianego doradztwa zawodowego i
- edukacji projakościowej.

W zakresie doradztwa zawodowego plakaty dotyczyły:

- orientacji (preorientacji) zawodowej od przedszkola – do różnego typu szkół, oraz
- doradztwa zawodowego sensu stricto (np. bardzo oryginalny, wykonany w formie kolażu plakat zatytułowany „Sylwetka szkolnego doradcy” autorstwa **Magdaleny Poźniak**).

Edukacja projakościowa została odzwierciedlona w plakatach w postaci dwóch zagadnień:

- systemów zarządzania jakością (na różnym poziomie ogólności), jak i
- edukacji projakościowej w szkole (w węższym znaczeniu).

Forma prezentacji poszczególnych tematów była bardzo zróżnicowana, przez co atrakcyjna: od wymienionego już kolażu, poprzez różnego rodzaju formy graficzne (obrazy, schematy, wykresy) oraz opisowe (w tym wiele ciekawych scenariuszy zajęć dla uczniów różnego typu szkół). Autorzy, w tym również uczniowie uczestników sesji plakatowej, wykazali się dużym talentem artystycznym i pomysłowością w przedstawieniu ww. tematyki (np. uczniowie **Wojciecha Obraniaka** z gimnazjum w Lutyni Dolnej.)

¹⁰ Ishikawa K., *Guide to Quality Control*, New York 1968; cytat przywołano za pozycją: Karaszewski R., *Systemy zarządzania jakością największych korporacji świata i ich dyfuzja (zjawisko, rozwój, znaczenie)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2003, s. 81.

Sesja plakatowa towarzysząca drugiej części III Dolnośląskiej Konferencji „Nauczyciel z pasją – szansą edukacji”, stanowiła więc wartościowe pod względem zarówno merytorycznym, jak i estetycznym jej dopełnienie.

Sesja posterowa cieszyła się dużym zainteresowaniem uczestników konferencji. Wszystkie plakaty charakteryzowało bogactwo treści i formy. Twórcy zadbali o to, ażeby nie zabrakło w nich zdjęć, dziecięcych wytworów plastycznych i rekwizytów powstałych w trakcie realizacji projektów. Udział w sesji posterowej dał uczestnikom konferencji możliwość wymiany doświadczeń.

*

Żywimy przekonanie, obserwując zaangażowanie nauczycieli i dolnośląskich szkół, które zgodziły się zaprezentować w sesjach równoległych swoje osiągnięcia edukacyjne – i sądzimy, że przekonanie to podzielią wszyscy uczestnicy konferencji – iż w oświacie pracuje bardzo wielu nauczycieli z pasją – i to jest szansą na zmianę sposobu myślenia o edukacji.

Na zakończenie, pragniemy gorąco podziękować wszystkim uczestnikom konferencji za aktywny udział. Dzięki nim wiemy więcej.